

378(082)
Ф79

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
ФУНДАЦІЯ ім. ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
МІСЬКИЙ ТА ЖОВТНЕВИЙ РАЙОННИЙ ВІДДІЛИ
НАРОДНОЇ ОСВІТИ м. КРИВОГО РОГУ

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА
УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції)

частина I

КИЇВ—КРИВИЙ РІГ

1995 р.

Л. О. ДОНЧЕНКО

м. Кривий Ріг

ОЛЕНА ТЕЛІГА: ФЕМІНІСТИЧНИЙ ДИСКУРТ ТА ЖИТТЄТВОРЕННЯ

Світлий образ Олени Теліги, ідейної сподвижниці Олега Ольжича надається для взірця вірності національній ідеї. На нашу думку, цілісність її поетичної пристрасті та пасіонарність життєтворення сприятимуть формуванню у молодого покоління неперехідної ментальної цінності — єдності слова і діла.

Суцільність її героїчної натури підкреслювали сучасниці: «Олену ж ми знали сумлінням нашої організації за безпосередність переживань, за те, що всі ключі в житті були згідні з кличами її поезій»¹. Домінували в її духовному становленні вітальність і віра у можливість спрямувати свої сили на здобуття щастя. В характері дивно поєднувались твердість і лагідність, гордість і поступливість, «ніжність у силі»², як зауважив Юрій Клен. В своїй творчості Олена не лише продовжила традицію феміністичних пошуків Наталії Коблинської, Ольги Кобилянської, Лесі Українки, а й розпросторила її межі. Для неї ідеалом українки є жінка не тільки вільна в своїх духовних пориваннях, а й «повновартісний і вірний союзник чоловіка в боротьбі за життя і за націю»³.

Феміністичні погляди найповніше висвітлені в статті О. Теліги «Якими нас прагнете?», присвяченій пошуку сутнісних рис української жінки, найбільш відповідних добі.

Поетесі замало «мужеських слів» про жіночу крицевість; про Жанну д'Арк, Марію Стюарт, її не влаштовують порівняння з Джаконодою, Клеопатрою, Далілою. Вона гаряче полемізує з Є. Маланюком, із поезій якого постає рабіня, покликає підтримувати чужу ватру:

«Українські візантійські очі,
Як я знаю ваш нещирий зір!

В сонних руках, роблено-дівочих

Ще предавне, вражене — ясир»⁴.

Його натхнення — скандинавка — вільна, горда, незалежна, «в ході от вітер фіорду». Схилення перед образом прекрасної чужинки осоружні О. Телізі, тонким зауваженням: «чи не тому в нас немає скандинавок, що нема і вікінгів?»⁵. Вона вибиває погордливого ліричного героя із сідла. Не викликають в неї симпатії і жінки, виведені в творах В. Винниченка, та Л. Мосендза — безсилі, безвладні, кволі, не поділяє вона безмірного захоплення В. Пачовського красою своєї ко-

ханої «в білім ліжку у неглижку»⁶. Здрібнілі почуття, салонні флірти, еротичні вакханалії чужі аристократичній натурі української поетеси. Вона заперечує спроби перенесення сумнозвісних старопруських 4К на рідні терени. Українка мусить збагнути, що її покликання — стати на сторожі «цілості щастя і могутності більшої родини — нації»⁷, виховувати молоду генерацію в дусі національної самопосвіти. Українська історія зберігає образи козацьких матерів, що воліли смерть від неволі і сміливо йшли на ту смерть. Хай вони надихають на подвиги в ім'я нації.

У час чинності Олена Теліга смертю підтвердила безсумнівність своїх ідейних переконань, офіруючи своє життя за для України. Вона прагнула всі сили віддати, щоб не допустити до «найбільшого прокляття... згуби нації — братовбивчої війни»⁸ і ці заклики актуальні до сьогодні. Вона була як кремінь, що викрешує іскри, хоч Улас Самчук відзначає її жіночність і ніжність, порівнюючи з орхідеєю.

Її буттєтворчим чинником стала романтика національних змагань, що дає барву, ритм і струнку пружність. В окупованому фашистами Києві О. Теліга видавала сонячні «Літаври», публікуючи твори М. Хвильовго, Є. Плужника, Г. Косинки, О. Олеся, Ю. Липи. Її діяльність консолідувала літературні сили. Безстрашна поетеса ареалізувала заповітне бажання, — стала побратимом О. Ольжича, І. Іркевського, М. Теліги.

І. М. ОНІКІЄНКО,

Кривий Ріг

ЗНАЧЕННЯ ПОЕТИЧНОЇ СИМВОЛІКИ В. СТУСА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

В. Стус — поет глибоко індивідуальний і разом з тим глибоко національно причетний. Сьогодні у літературознавстві починаються перші спроби виміряти цю глибину через текстологічне дослідження його поетичної символіки.

В. Стус, з одого боку, повертає українців до їх генетичної пам'яті, до праісторичного коріння, а з другого боку, ламає звичай форми національної свідомості у процесі виокремлення людини з маси «добре спресованих покійних душ» (Стус, 1994, 4: 367).

Збунтований проти його рідного краю, що «як царство німоти» (Стус, 1992: 85), його ліричний герой — лицар, гото-